

Institutiones Dialecticæ

Dieterich, Conrad

Giessæ Hessorum, 1611

Caput XXXIII. Definitio est (argumentum ortum reale) explicans quid res (definitum) sit. Græcè dicitur ορλμος.

Nutzungsbedingungen

[urn:nbn:de:hbz:466:1-56580](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-56580)

ELENCHUS.

Distributionis ex Adjunctis committitur I. Cuius falsum subjectum dividitur in adjuncta falsa. ut, *incorporea partim candida sunt, partim nigra, partim colore affectu.*

[N. V. quia hæc adjuncta non cadunt in rem corpoream.]

II. Cùm insufficienti partium distributarum adjunctarum enumeratione, totum concluditur. *Caro Christi in cœna non gustatur, nec videtur, nec cerne- nec auditur, nec olfactu percipitur, nec tangitur.* E. *non in cœna.*

[Quasi verò non adesset in mysterio, licet sensibile non occurrat. Sunt ista adjuncta corporis tantum sensibilis, quod sentitur actu. Itaque conceditur esse ibi actu sensibilem carnem. An verò proprie absit extero? absit.]

Tantum de Distributione, sequitur Definitio.

CAPUT XXXIII.

I. **D**efinitio est (argumentum orationis reale) explicans quid res (definitum) sit. *Græcè dicitur ὁρισμός.*

2. Definitum est res, quæ definitione seu definitione explicatur. *Græcè dicitur τὸ ὁριζομένον.*

[Dicitur Definitio ex notat. Græcâ terminus, metaphorice ab agrorum terminis sumptâ. Sicut enim hi agros definiunt & claudunt: Sic definitiones rerum essentias describunt & ab illis distinguunt. Definire enim est non solum rem explicare, sed etiam certis & propriis suis finibus terminare. Aristoteli est λόγος τῆς ἁπλῆς. Ratio ipsius quid est, sicut ut Barbari loquuntur, quidditatis: & notificatio essentialitatis cujuslibet rei. Alii λόγον per orationem hinc explicant, sed male; quia 1. Logica non est ars orationis, sed

2. *Definitio est notio per se una & conceptus simplex. Oratio est ex argumentis composita. Atq; sic definitio cum definito disposita & sermone enunciata potest dici Oratio. Observa I. Etiam Genus & Causa explicat quid res sit, sed Genus imperfectè; Definitio perfectè & reciprocè. Causa originaliter & primò; Definitio symbolicè, secundariò, & communicativè, vel propter causas ex quibus constat. II. Definitio ultimo inter argumenta artificialia loco ponitur, quia ex omnibus argumentis primis & à primis ortis precedentibus existere potest. Vbi tamen attende, discrimina inter Definitionem ipsam, & inter doctrinam seu instrumenta definiendi. Illa merito præcedit; Hæc verò sequitur. Ac prout alia est ratio, cum definiendi artificium addetur, (quod hoc loco fit.) Vbi omnia illa prius cognoscenda, quorum usus est in definiendo: alia cum quippiam definitionibus est explicandum, ubi primo statim loco definitio est constituenda, ut intelligatur, quid sit id de quo disputatur. III. Pertinet, pro diverso modo considerandi Definitio ad Metaphysicam, quatenus dicit essentiam quidditatem & substantiam rei: ad Logicam, quatenus est instrumentum cognitionis. IV. Quod verò non competit omni enti & non enti, non est causa ipsa definitio, sed res per se ipsa indefinibiles.]*

3. *Definitio est vel Perfecta, vel Imperfecta. Illa dicitur accurata, propria, primaria, principalis, & κατ' ἐξοχήν Definitio: Hæc verò secundaria, minus accurata, & propriè, Descriptio.*

[Definitio cum non tantum sit argumentum ortum ex primis, verum etiam ex aliis ortis, totupliciter dividi potest, quos sunt illa, ex quibus sumitur, ita ut alia sit ex causis, ex effectis, alia ex subjectis, adjunctis; conjugatis, divisione: alia ex dissensantibus, &c. Philippus distinguit inter Definitionem nominis, quæ vocis significationem explicat: & rei, quæ quid res sit, explicat. Hancq; facit quadruplicem: 1. Essentialem, quæ constat ex genere & differentiâ specificâ seu formâ, atque essentiam rei declarat. 2. Causalem, quæ constat

ex genere & causis tam essentialibus sive internis, quam
 ternis omnibus, vel aliquibus. 3. Partialem; quæ con
 ex membris, quæ possunt esse essentialia vel integralia. 4.
 eidentalem, quæ generi jungit accidentia, vel propria
 communia, quæ simul positæ rem ab aliis discernant. Ali
 lias distributiones Definitionum tradunt, quæ tamen
 modo ad perfectam (ut essentialis) & imperfectam (ut
 quæ) referri possunt.]

4. Definitio perfecta est, quæ con
 stat ex solis causis essentialibus rei constitu
 tuentibus. Dicitur aliàs Essentialis.

5. Causæ essentialibus rei constitu
 tes sunt Materia & Forma.

[Diciuntur essentialibus, quia rei naturam constituunt
 & absolunt: Constituta verò & absoluta ita insunt, ut
 eane cogitatione quidem se jungi possint.]

6. Perfecta igitur definitio est, quæ
 constat materiâ sive genere, & formâ
 sive differentiâ specificâ.

[Sic homo definitur animal rationale: ubi Defini
 tum est homo. Definitio, esse animal rationale. In
 Animal vicem generis obtinet, quo intelligimus esse essentialibus
 corpoream vitam & sensu præditam, quæ materia hominis
 cum formâ genericâ: Rationale verò formam hominis
 specificam comprehendit, quæ est quod est, ab aliis etiam dis
 cernitur. Unde & dicitur differentia specificâ. Itaque perfecta
 definitio aliud nil est quam universale symbolum causarum
 essentialibus rei & naturam constituentium, adeoq; speciei
 formam & genus proximum explicatio. Hic tamen Nota
 cum forme proprie in naturalibus & divinis imprimis latet
 easdem per propria effecta, membra, proprietates & fines
 describi, & Definitionem ex his confectam in perfecta
 cum substitui necesse esse. Exempla Definitionum harum
 tam sacra quam profana contra rigidorum Logicorum
 suam proferit plura Libav. lib. 1. fol. 452. & seqq. Itaque]

Alii distinguunt inter Definitionem perfectam absolutam, cuius unica & simplex est differentia ex definiti ipsius predicamento desumpta, ita definiuntur Substantia, ut homo est animal rationale: hic nihil est quod non sit in ordine substantiarum: Et perfectam per appositionem, cuius differentia sumitur ex objecta & causis externis, Ita definiuntur accidentia: ut, Physica est scientia (genus) contemplandi (finis) corpus naturale mobile (objectum.)]

Exempla inventionis.

Definitio	Definitum.
Animal rationale. _____	Homo.
Corpus animatum sentiens. _____	Animal.
Ars bene ratione utendi. _____	Dialectica.
Ars bene loquendi. _____	Grammatica.

Hinc axiomata è definito & definitione. Homo est animal rationale. Animal est corpus animatum, sentiens. Dialectica est ars bene ratione utendi. Grammatica est ars bene loquendi.

Ex iisdem Syllogisticè disputantur quæstiones dubiæ argumento tertio à definitione ad arguendum definitum. Pigeus est homo. Quia est animal rationale. Philippus tenet Dialecticam. Quia tenet artem bene ratione utendi. Animal motu est præditum. Quia est corpus animatum sentiens.

Vicissim à definito ad arguendam definitionem: Pigeus est animal rationale. Quia est homo. Philippus tenet artem bene ratione utendi. Quia tenet Dialecticam. Est corpus animatum sentiens. Quia est animal.

Huc pertinent artium aliarum definitiones. Rhetorica est ars bene dicendi. Musica est ars bene canendi. Arithmetica est ars bene numerandi. Geometria est ars bene metiendi. Politica est ars Rempubl. bene gubernandi. Oeconomia est ars familiam bene administrandi. Ethica est ars bene beateq; vivendi. Itemq; exactæ præceptorum artium definitiones alia. Definitionis sunt hi CANONES.

I. A definitione ad definitum, & vicissim à definito ad definitionem argumentamur affirmativè

firmativè & negativè.

II. Cui tribuitur vel adimitur definitio
eidem etiam tribuitur vel adimitur definitio
& contra, ut, *Petrus est animal rationale, Ergo
est homo. Est homo. Ergo est animal rationale.*
Simia non est animal rationale. Ergo non est ho-
mo. Non est homo. Ergo non est animal rati-
onale.

Quicquid convenit definitioni, id etiam
convenit definito: & contra: ut, *Scientia
& iniusti est utilis. Ergo & jurisprudentia
est utilis. & : jurisprudentia est utilis. Ergo & sci-*
tia iusti & iniusti est utilis.

Quicquid negatur de definitione, id negatur
etiam de definito: & vicissim contra. *Contractatio rei alienae, que fit invito Domini
non est licita. Ergo nec furtum est licitum. &
Furtum non est licitum. Ergo nec contractatio
alienae est licita.*

III. Definitum neque implicitè neque explicite
sit pars definitionis. ut, *Litera est minima
pars vocis ex literis composita.* Vitiola est defini-
tio. *Litera enim definitum est, non igitur defini-*
tioni inferendum: Ex literis composita.

[Ratio est, quia neque materia est, neque forma: definitum
enim & definitum sunt re unum & idem, (differunt solum
mentis conceptione, ut notius & ignotius) nihil autem in-
ditur seipsum.]

IV. Definitum & genus definitionis sunt
in eodem prædicamento.

[Definitum enim est species; genus autem & species sunt
in eodem prædicamento.]

V. Definitio perfecta sit adæquata suo definito.

Itaque

Definitio 1. non sit latior: *qualis est hac: Homo est animal bipes, vel carens plumis* (competit enim illa etiam gallinis, hæc verò canibus, leonibus)

Nec 2. Angustior. *Qualis est hac: Argumentum est, quod ad aliquid demonstrandum effectum est* (non enim competit similibus.)

Sed 3. reciproca sit, & cum definito æqualiter convertatur. ut, *Homo est animal rationale: & quod non est animal rationale, non est homo.*

II. In definitione nihil desit aut superfit, vel redundet.

[Vitiola ergò est definitio: *Homo est animal semper vitâ & sensibus præditum & rationale: quia redundat, semper vitâ & sensibus præditum. Peccatum originis est iustitiæ originalis carentia. Deest enim pars principalis. Quia non tantum est privatio, sed etiam vitiosus habitus: non tantum a verso à bono, sed etiam conversio ad malum.*]

VI. Definitio perfecta constet verbis propriis, perspicuis & usitatis.

Itaque

Ambigua, homonyma, tropica & obscura definitionem non ingredientur.

[Definitio est essentiæ sive rei cognitio & declaratio. At ambigua, tropica, &c. non declarant, sed obscurant intellectus cognitionem. Itaque & ambigua prius sunt explicanda, quàm definiantur. Tropi verò si sint triti & rei convenientes, ejusdemq; naturam aptius quàm propria declarantes adhiberi nonnunquam possunt. Quo nomine verbum differendi in definitione Logica communiter defendunt.]

VII. Definitio perfecta sit affirmativa.

Negatione enim nihil est definiendum: & Definitiones negativæ sunt vitiosæ.

[Definitio enim dicit, quid res sit, non quid non sit, aut quid esse possit. Tolerari tamen posse volunt Definitiones

tiones

tionem Negativas. i. in perfectissimis & imperfectissimis
2. In principiis. 3. nonnunquam etiam in descriptionibus,
modo non sint pura negationes.]

VIII. Definitio perfecta est specierum.

[Excluduntur igitur 1. Summa genera, quae supra non habent genus. 2. Individua & singularia, quae potius quam intellectu expediuntur. 3. quae sunt in nullo predicamento, ut. i. Syncategoremata: omnis, nullus, quidam, aliquis, &c. 2. Vocabula technica; non propositio, genus, subjectum. 3. ambigua. 4. transcendentia. 5. non entia.]

IX. Unius rei una tantum est definitio essentialis, non plures.

[Dico essentialis. Quia ut una rei est essentia, una praedita, una forma, ita & una definitio, quae est essentia expressa. Possunt tamen plures esse accidentales. Interdum etiam essentialis definitiones unius rei apud autores variantur, ut in verbis, non sensu.]

X. In definitione non adhibeatur genus remotum pro proximo.

[Genus enim propinquum excludit remotum, quae vitiosa est definitio: Homo est substantia sentiens praedita ratione: Substantia enim sentiens est genus remotum hominis: Animal vero est genus proximum.]

ELENCHUS

Definitionis committitur I. Cum definitio ponitur, ubi poni debebat.

(Omnis enim tractatio a definitione proficisci debet.)

II. Quum definitio falsa ponitur pro vera, ut, Cum Metonymia definitur esse, quando res signata predicatur signo.

[Non enim Metonymia est, cum vox de voce predicatur, sed cum nomen pro nomine ponitur.]

III. Cum definitio obscura ponitur, quae ambigua potius est, quam Definitio; ut, cum cochlea definitur terrigena, domiporta, sanguine cassâ.

IV. Cum

IV. Cùm in unam aut plures definitionis perfectæ regulas impingitur. *Quod exemplis Canonum patet.*

V. Cùm affirmato definito negatur definitio. & contra: affirmata definitione negatur definitum. ut, *Siquis in hujus vel illius hæretici doctrinam juret ac compromittat, & tamen hæretici istius sibi Nomen attribui nollit.*

Superest Definitio imperfecta seu descriptio.

CAPUT XXXIV.

1. Definitio Imperfecta est, quæ ex aliis quibusvis argumentis rem describit. *Vnde & DESCRIPTIO appellatur.*

[Definitio perfectâ rem definit ex solis causis essentialibus constitutibus. At Descriptio latius se extendit; Non enim ex causis essentialibus saltem, sed aliis quibusvis argumentis, utpote dissidentibus, comparatis, conjugatis, partibus, effectibus, subjectis & potissimum accidentibus, (unde Philippo accidentalis Definitio appellatur) rei naturam explicat. Vbi tamen essentialia non in solidum excluduntur, sed nonnunquam expressè adjiciuntur, nonnunquam omittuntur, nonnunquam genus, quod Symbolum est essentialis, expressè ponitur, nonnunquam subintelligitur. Dicitur autem Definitio imperfecta non absolutè, sed comparatè, respectu definitionis perfectæ.]

2. Estq; vel succincta (*brevis, concisa;*) vel explicata (*copiosa, proluxa;*)

3. Succincta est, quæ ex uno atque altero argumento delimitur. ut, *Ira furor brevis est. Quæ descriptio est è comparatis.*

4. Explicata est, quæ ex pluribus argumentis variè desinitur. *Talis est descriptio*